

VARGA ILONA

ADALÉKOK AZ ARGENTÍNÁBA KIVÁNDORLÓ MAGYAROK ÉLETÉNEK ALAKULÁSÁHOZ A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Az Argentínába vándorló magyarok helyzetének vizsgálatánál előre szeretném bocsátani, hogy a magyar emigrációval kapcsolatban felmerülő kérdések közül főleg a munkalehetőségek alakulására szeretnék figyelmet fordítani. Tájékoztató alapul a Magyar Külügyminisztérium külföldön élő magyarok gondozását ellátó (9.) osztályának iratai szolgálnak, és csak kisebb mértékben használom fel más forrásokat és a sajtó anyagát.

A kivándorlók szociális összetétele a szakirodalomból és levéltári forrásokból egyaránt ismert. A tengerentúlra vándorlók tömegét az első világháború és a Tanácsköztársaság bukása után életfeltételeikben megingatott munkanélküliek adják. A kivándorlás alapvető oka a háború utáni pangás és a kínos lassúsággal induló gazdasági rekonstrukció. Ebből következik, hogy a kivándorlás úgynevezett második hulláma nemcsak Magyarországot érintette, hanem egész Európát. A munkaerő felesleg kiáramlásának mértéke viszont összefüggésben van az ország gazdasági színvonalával és nem utolsósorban a földbirtokok feudalizmusból átörökölt formáinak meglétével. Az ipar és mezőgazdaság fejlődésének megrekedésében kell keresnünk az alapvető okot abban, hogy Lengyelország után lélekszámahoz viszonyítva szinte a magyarság adta a legtöbb kivándorlót Európából.

A magyar kivándorlók létszámának megállapítása felveti a hivatalos magyar kormány nemzetiségi politikájának és irredentizmusának kérdését, de az idegenbe szakadt magyarság kivándorlásának vizsgálatánál sem hagyhatók figyelmen kívül a szomszéd országok tudatos intézkedései, amelyek számtalan családot a kivándorlás irányába taszítottak. A magyarság-tudat fennmaradása és különféle megnyilvánulása külön tanulmány tárgyát képezhetné. Jelen esetben csak annyiban érintjük, amennyiben segítette vagy megnehezítette a kivándorlók beilleszkedését.

A kivándorlók reményei két oldalról meghatározottak. Egyrészt a hazai létbizonytalanság taszító ereje, másrészt a befogadó külföld viszonyai determinálják sorsukat. Az emigráció fellendülése, majd hanyatlása, a kivándorlók asszimilálódása a viszonylag kis számú magyar csoporttal kapcsolatban is alkalmat ad általános, az emigráció sorsával kapcsolatos következtetésekre, ezen modern „népvándorlás” mozgató erőinek feltárására. Ehhez szeretnék az argentin munkalehetőségek és a magyar munkások találkozását bemutató néhány adalékkal hozzájárulni.

Az argentin gazdasági fejlődés a legkiegyensúlyozottabb a latin-amerikai országok között az első világháborút követő időszakban. Az élelmiszer iránt világviszonylatban megnyilvánuló kereslet nyomán az argentin mezőgazdasági termékek kivitele 1914-től állandóan emelkedik. A búzakisvitel 1920-ban eléri az 50,1 millió mázsát, de az 1921–22. évek válságos időszakában visszaesik. Húsáru kivitele első a világon, és az 1915–19-es évek 590 ezer tonnás átlagáról 1920–24-ben 662 ezer tonnára emelkedik.¹ Külkereskedelmi kapcsolatai szinte az egész világra kiterjednek, de vezető szerepe az argentin-angol kereskedelmi forgalomnak van. Az USA-

¹ Ocserki isztorii Argentínü M. 1961. 276. és köv. l.

val folytatott kereskedelem azonban már az első világháború idején egyre inkább előtérbe kerül és a húszas években az amerikai tőkebefektetések és kereskedelmi kapcsolatok az angol érdekeltség rovására előtérbe kerülnek.

Ezen a pontos az argentin gazdaságot meghatározó két fontos jellemvonást érintettünk: a mezőgazdaság meghatározó szerepét és a külföldi tőkét, amely az export emelkedése nyomán fejlődő iparágak egyik fontos finanszírozója. A külföldi tőke érdekeltsége az 1914. évi 4,5 milliárdról 1929-re 9,5 milliárd pesora emelkedik, ami 14-szerese a hazai befektetéseknek. A gazdasági fejlődés nyomán fellépő munkaerő kereslet ösztönzi a bevándorlást. A be- és visszavándorlás Argentínában folyamatos jelenség, de az 1914—18-as időszakban a bevándorlókkal szemben az elvándorlók vannak többségben. 1919-től viszont a bevándorlók száma emelkedik, és 1922-től a bevándorlók száma évente általában több mint százezerrel múlja felül az elvándorlókat. Az összlakosság az 1914-es 7 555 669 lélekszámhoz viszonyítva 1927-ben 10 136 735 fő, amelyből 549 775 fő a bevándorlási többletből adódik.² Jellemző még az argentin lakosság településére, hogy a népesség több mint 50 százaléka városokban él.

A mezőgazdaság szerkezetét az óriás birtokok — estancia-rendszere határozza meg. Ötven család birtokában van 4,7 millió ha föld, és az 1000—300 000 ha-ig terjedő birtokok 10,5 millió ha összterülettel 473 birtokos kezén vannak a húszas években. A viszonylag alacsony létszámú mezőgazdasági munkásság nem lenne képes a terület művelésére még a mezőgazdasági technika gyors ütemű fejlődése mellett sem. Az argentin nagybirtokon ezért kerül előtérbe az állattenyésztés és a föld bérbeadása rövid bérletekkel, amelynek a legelőterület megjavítása a fő célja.

Az export lehetőségei serkentőleg hatnak a mezőgazdaság gépesítésére a húszas évek elején. Ennek eredményeként a mezőgazdasági termékek összes hozama a következő emelkedést mutatja:³

1910—1914	termésátlaga	100
1915—1919	termésátlaga	111,9
1920—1924	termésátlaga	140
1926	termésátlaga	168,9

Az általános fellendülésre jellemző, hogy 1925—29-ben az argentin export összegében eléri a 70 millió tonnát,⁴ értékben pedig 2 126 millió pesora emelkedik. A fellendülés a hazai ipar fejlődésében is megmutatkozik, bár az ipari érdekeltségek nagyrészt a külföldi tőke tulajdonát képezték. A folyamat együtt járt az argentin munkásosztály létszámának emelkedésével és a munkaerőkereslet a bevándorlást is ösztönözte.

Az argentin munkásmozgalom nehéz viszonyok között folytatta harcát. Helyzetüket az alacsony munkabérek és egyre romló megélhetési viszonyok határozták meg. A mezőgazdasági munkások még nehezebb körülmények között éltek, bérük általában csak 40%-át tette ki az ipari munkásokénak. A bevándorlók első nemzedékének helyzetét a kiszolgáltatottság, a nyelvismeret hiánya súlyosbította.

Az 1929-ben meginduló gazdasági világválság kiélezte a monopóliumok egymásközi harcát, de csapást jelentett a munkásságra is a bérek minimumra szorításával és a munkalehetőségek csökkenésével.⁵ Mint látni fogjuk, ez a folyamat a ma-

² Anuario de la sociedad rural Argentina. Estadísticas económicas y agrarias. Buenos Aires 1928. No. 1. 61. és 64. l.

³ Uoitt 35. l.

⁴ Ocserki... 319. l.

⁵ WITTMAN TIBOR: Latin-Amerika története. Bp. 1971. 378. l. KERESKES GYÖRGY: Latin-Amerika szakszervezeti mozgalma. Bp. 1969. 13—18. l.

gyar kivándorlók helyzetén is nyomon követhető. A megoldás a gazdasági élet fellendítésére az USA monopóliumokkal még szorosabbra fonódó kapcsolat és az adóprés fokozása volt. Így került Argentína a különböző csoportok érdekellentéteinek összeütközése nyomán az USA érdekszférájába a második világháború idején. Az általunk tárgyalt bevándorlók sorsát az imperialista hatalmak gazdasági és politikai érdekei eleve meghatározták.

Az 1920-tól meginduló magyar kivándorlás, amely a tengerentúli országokba irányul, méreteiben nem éri el a háború előtti mozgalmat, és 1924-től a kivándorlás iránya is módosul. A hazai tömeget megmozgató okok: a munkanélküliség, a nagybirtok nyomása nem változtak. Az USA-ban és Kanadában élő rokonok, ismerősök példája — sok esetben előre elküldött hajójegyei — viszont erős vonzást gyakoroltak az ipari és mezőgazdasági munkások, kispolgári elemek és egzisztenciájukban megingatott értelmiségiek körében. A gazdasági élet lassú regenerálódása miatt a munkanélküliség növekedése és tengerentúlra áramlása európai jelenség. Ezért az amerikai bevándorlás korlátozására az USA 1921-ben országonként megszabja a bevándorlók keretszámát. A magyarok számára az USA az 1921-22-es évre 5635 fő bevándorlását engedélyezi.⁶ A keretszám néhány évig változatlan, majd 1924/25-re 473 főre csökkentik.⁷ Ennek hatására a Belügyminisztérium rendeletekkel igyekszik visszaszorítani a kivándorlást. Védnöksége alatt újra megalakul a Kivándorlási Tanács (1920), amely igyekszik összehangolni több, a kivándorlás ügyeivel foglalkozó egyesület tevékenységét. Ilyen egyesület a Külföldi Magyarok Szövetsége, amely 1920-ban megindítja a *Külföldi Magyarság* c. lapot, és a Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda (továbbiakban Védő Iroda), amelyek irányítója a Kivándorlási Tanács — végső soron a Belügyminisztérium.

A kivándorlási kedv nem csökken, csak más irányt vesz a rendeletek hatására. Mivel az érdeklődés Dél-Amerika felé fordul, a Belügyminisztérium a Közép- és Dél-Amerikába irányuló kivándorlást előzetes tájékozódás alapján 1923-ban úgy korlátozza, hogy csak akkor ad útlevelet, ha a kivándorló megélhetése a megjelölt országban biztosítva lesz. Ezen a területen számtalan visszaélés adódik a hamis útirány megjelöléstől a szervezett munkaerő toborzásig. A közép-európai olcsó munkaerő megszerzésének klasszikus példáját a braziliai Sao Paulo állammáltal támogatott hajótársaságok adják, amelyek Sao Paulo fellendülő iparához és a brazil nagybirtokokhoz egyaránt szállították a munkáskezeket.

Az argentin és főleg a brazil munkaerő „felhalmozás” a kivándorló szegény tömegek számára majdnem olyan fájdalmas, bár magasabb technikai színvonalon megy végbe, mint az angliai bekerítések voltak. A 20-as évek Európájában a tönk szélén álló paraszt vagy ipari munkás mobilizálja szerény értékeit, hajójegyet szerez, és elindul az „ígéret földjére” — nagyjából családotól. Kevés pénze már az utazás költségeire elmegy. A hajó érkezével nyelvtudás és a helyzet ismerete nélkül a munkalehetőségekkel üzletelő ügynökök prédájává válik. Argentínában is nehezek a megélhetési viszonyok, rossz a közbiztonság, növekszik a munkanélküliség és meggondolásra intik a kivándorolni szándékozókat.⁸

A tengerentúlra kivándorló magyar lakosság számának megállapítása a két világháború közti időszakban elég nehéz. A Belügyminisztérium a kiadott útlevelek

⁶ A Magyar Királyi Kormány 1919—22. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv 38. l.

⁷ Ua. az 1923—25. évi működéséről. 46. l.

⁸ Külföldi Magyarság 1920. 2. sz. 1921. 9. sz.

alapján regisztrálja a kivándorlókat, de a korlátozó intézkedések miatt az akadályozottak sokszor megkerülik a hivatalos szerveket, és Európába szóló útlevelemmel is elhajóznak Dél-Amerikába. A hivatalos magyar külképviseletek kimutatásai az illető ország bevándorlási statisztikáit veszik alapul a külföldön élő magyarok megállapításánál, de ezt módosítják az Erdélyből, Szlovákiából, vagy Jugoszláviából kivándorló magyar nemzetiségű egyének hozzáadásával. A kivándorlók ügyeiben való tájékozódást az is nehezíti, hogy 1928-ig minden hivatalos teendő ezzel kapcsolatban a Belügyminisztérium hatáskörébe tartozik. Az 1928. március 9-i minisztertanácsi határozat az ügyeket megosztotta a Bel- és Külügyminisztérium között. Így a külföldön élő magyarok gondozása, intézményeinek támogatása a Külügyminisztérium hatáskörébe került. Ekkor nyert határozottabb körvonalat a külföldön élő magyarok gondozása — beleépítve a magyar irredenta külpolitikába. Az Egyesült Államokban és Kanadában nagyobb tömegekben élő magyarsággal kialakított hivatalos kapcsolatok mellett mind nagyobb szerepet kap a latin-amerikai országokban (főleg Brazíliában és Argentínában) élő magyarok támogatása, szervezeti összefogása. Az eltolódás okát Észak- és Dél-Amerika eltérő fejlődése magyarázza. A lassú gazdasági fejlődés miatt lelassul a bevándorló nemzetiségek asszimilálódása a latin-amerikai országokban. Így a magyar külképviseleteknek lehetőségük nyílik a kialakult kolóniák bizonyos ellenőrzésére és szervezeti kereteik kézben tartására. 1928-ban a magyar kolóniák szervezeteinek finanszírozására megosztják a Belügyminisztériumhoz tartozó Kivándorlási Alapot is a két tárca között, és a külföldön élő magyarság szervezeteinek anyagi-erkölcsi támogatása egészen a Külügyminisztérium hatáskörébe tartozik.

Hogy a gondozásra várók létszámát illetően milyen eltérések vannak, bizonyításként hozzuk a Belügyminisztérium adatait a tengerentúli kivándorlásról.

Magyarországból a tengerentúlra vándorlók⁹

év	ffi, nő, gyermek összesen	USA-ba	Ebből az Kanadába	Dél-Amerikába
1921	6004	túlnyomón	Kanadába még	Csak szórványos
1922	5544	az USA-ba	szünetelt	volt
1923	5087			
1924	1710	457	1094	158
1925	3519	748	2481	288
1926	5856	724	4663	469
1927	5586	600	4522	410
1928	6654	780	5383	442
1929	7400	983	4616	1765
1930	5023	974	2711	1324
1931	1506	464	443	578
1932	718	241	274	172
1933	792	260	365	151
1934	874	330	354	148
1935	1093	514	213	136
1936	1044	578	218	149
1937	1484	936	347	175
1938	1567	989	367	184

⁹ Országos Levéltár. Külügyminisztérium. Külföldön élő magyarok gondozását ellátó (9) Osztály iratai, K. 71.) (Továbbiakban Ol. Küm. K. 71.) 20 239/36., 20 917/38. 61. csomó.

Ez a statisztika megtévesztő, mert nem számol a hivatalos kereteket megkerülő kivándorlókkal. A külképviseletek viszont a náluk jogvédelmet kereső, vagy potenciálisan érdekvédelemre számbajöhető idegen állampolgár magyar nemzetiségeket is a gondozottak közé számítják. Ez a támogatás sok esetben indokolt, mert a legtöbb esetben a Magyarországtól elszakadt területekről kivándorló magyar lakosság jogvédelméről az illető országok külképviselete nem gondoskodik. Vannak esetek, amikor a nacionalista burzsoá állam tudatosan támogatja a kivándorlási akciókat. Ez történik a húszas években Erdélyben, hogy a nem román elemek csökkenésével enyhítsék a belső feszültséget.¹⁰ A jugoszláv kivándorlási statisztika szerint 1924 első negyedében a Vajdaság a kivándorlók 58,8%-át adja, nemzetiség szerint pedig a magyar és németajkúak az összkivándorlók felét teszik ki.¹¹

Az argentinai magyarok létszámát is nehéz meghatározni a fenti okok figyelembe vételével. A magyarok jogvédelmét 1920-tól a holland követség látja el, ahol egy tiszteletbeli konzul foglalkozik a magyar ügyekkel. 1930 júliusától magyar követség működik Buenos Airesben. A magyarok számbavételére a követség 1931-es jelentése az argentin Bevándorlási Hivatal adatait használja, amelyek a 2. és 3. hajóosztály érkező nemzetiségi utasainak nyilvántartása alapján készültek.

Bevándorlók az argentin statisztikák alapján¹²

év	magyar	csehszlovák	jugoszláv	román
1920	122	133	493	240
1921	82	232	407	905
1922	271	579	533	617
1923	322	5290	2598	1487
1924	234	1368	3959	1519
1925	340	2091	2543	723
1926	304	2669	3231	879
1927	363	4429	7098	1648
1928	294	3396	7865	2495
1929	1198	4414	7022	2294
1930	735	2869	5270	2455
1934*	144	623	477	206
1935	163	715	579	278
1936	195	899	863	308
1937	183	880	857	153
1938	415	683	766	504

Az idézett statisztikát a követ jelentésében úgy módosítja, hogy a csehszlovák állampolgár bevándorlók 25%-át (6867 fő) a jugoszlávok 20%-át (8203 fő) és a románok 35%-át (5341 fő) veszi magyarnak. Ezen számítás alapján a jelentés szerint Argentínába 1920—1930 között 24 676 magyar vándorolt be. A háború előtt az országban élt néhány ezer és sokan jöttek át Uruguayból vízum nélkül. Összesen

¹⁰ Külföldi Magyarság 1925. 8. sz. a román képviselőház 1925. febr. 12-i ülésére utal. Híre szerint a román külügyminiszter hazafias érdekekkel magyarázta a nem román elemek kivándorlásának elősegítését.

¹¹ Külföldi Magyarság 1924. 25. sz.

¹² OL. Küm. 71. I/6. 22 241/31. 77. cs., I/1. 26 699/39. 61. cs.

* Az 1934—38-as adatokat a teljesség kedvéért egy másik kimutatásból vettük át.

tehát kb. 30 000 az Argentínában élő magyarok száma; és ezekből 5000 lakik Buenos Airesben a követség becslése szerint. Társadalmi megoszlásukat hozzávetőlegesen az alábbiakban adja: földmunkás 40%, ipari munkás 30%, hivatalnok, kiskereskedő 20%, diplomás, mérnök 10%.

Ez a becslés reálisnak látszik, a követség egyéb adatai is ezt támasztják alá. Jelen esetben a tárgyalt téma körét meghaladná annak elemzése, hogy a latin-amerikai magyarság gondozása hogyan épült be a magyar sovínisza politika rendszerébe. Annyit azonban szeretnénk itt megjegyezni, hogy a felkerekített becslések összességével sem tudnak hivatalosan kimutatni egy millió külföldön élő magyar állampolgárt, pedig akkor használták az irredenta törekvések igazolására a „minden harmadik magyar külföldön él” jelszavát.¹³

Argentínába — és főleg a bevándorlást kevésbé korlátozó Brazíliába — az alacsony földárak vonzzák a magyar földműves családokat. A bérletek a föld későbbi megvásárlásának reményével köttenek. A tulajdonos meghagyja a bérletre szerződők illúzióit, a spanyol nyelvben és szerződési formákban járatlan földművások pedig nem veszik észre, hogy hol játsszák ki őket.

A külföldről bevándorló földművesek sorsát és lehetőségeit mutatjuk be egy argentinai magyar telep történetén keresztül. A szervezés hivatalos körök bevonásával történt, a törvényes formák betartásával. Az eset az argentin latifundiumoknak az állam által támogatott parcellázó tevékenységét is jól tükrözi. A Cordoba tartományban Leguizamón mellett szervezett San Juan colonia előtörténetéhez tartozik az Alvear köztársasági elnök által előkészített törvényjavaslat (1924) a vasútvonalak mentén levő latifundiumok parcellázására. Az érdekelt tulajdonosok ellenállása miatt az elképzelés nem realizálódott, de később az angol vasúttársaságok felvásárolták a vonalaik mentén levő földeket. A földek értékesítését parcellagazdaságok formájában a vasúti fuvarforgalom érdekében is felkarolták. Az argentin tőkefelhalmozás alacsony színvonalára jellemző, hogy az országban nincsen számottevő középréteg, amely a kolonizációt induló tőkével finanszírozni tudná. A bevándorolt tömegekben csak a munkaerő van adva, a hasznot hajtó gazdaság kialakításához a tőkét jelen esetben az angol vasúttársaság adja. Mivel a tőke megtérülését sok bizonytalansági tényező akadályozza, az állam hosszúlejáratú kölcsönökkel támogatja azokat a tulajdonosokat, akik birtokaikon bevándorló földművesek letelepítésével kolóniákat hoznak létre. Mivel az alapvető biztosítékot az állam magára vállalta, csökkent a kolonizálás kockázata. Sőt hasznot hajtó vállalkozássá alakult a letelepülőkkel megkötött szerződések útvesszőjében.

A „Compañía del Ferrocarril de Buenos Aires al Pacífico” nevű vasúttársaság az első között parcellázta a vonala mentén megvett földeket. Colonia San Juan néven telepet létesített és 40 északolasz család behozatalát tervezte. Az olasz kormány korlátozó rendelkezései megakadályozták a kivándorlást, és ezzel a kolónia 1927 októbertől kezdődő üzemeltetése veszélybe került. A holland követségen a magyar ügyekkel foglalkozó tb. konzul felajánlotta a társaságnak, hogy az olaszok helyett biztosít 40 külföldről települő magyar családot, de ekkor az ajánlatot visszautasították. Mivel az argentin kormány a kölcsön feltételeként szabta meg, hogy a telepü-

¹³ Böszörményi osztályfőnök véleménye a külföldön élő magyarsággal kapcsolatban: A történelmi határokon túl élő magyarok száma a külképviseletek revidiált adatai szerint egy millió alatt van. Hazatelepítésről nem lehet szó, mert „jelentékeny része magyar nemzeti és társadalmi szempontból aggályos elem, mert ... a II. és III. generáció nyelvében már nem magyar ...” és a régebben kivándoroltak megalapozott egzisztenciájának feladását nem volna tanácsos elősegíteni.

Uo. K. 71. I/1. 99 res/940. 72. cs. A véleményt egy tanulmánnyal kapcsolatban írja Böszörményi Bonczos menekültügyi kormánybiztos kérésére.

lők külföldi földművesek legyenek, a Társaság 1927 júniusában elfogadta a tb. konzul ajánlatát.¹⁴

A letelepülő magyar családokat Brazíliából hozták át — bár Argentínában is lett volna bőven vállalkozó de ezeket nem lehetett külföldi települökként számba venni. A nyomorgó brazíliai magyar családok már régen gondot okoztak a Magyar Belügyminisztérium kivándorlási osztályának. Áttelepítésük első feltételét: családonként 1000 peso biztosítékot és az utazás költségeit is a Belügyminisztérium bocsátotta a magyar állam képviselőjében eljáró holland követ rendelkezésre 5000 angol font összegben. Így sikerült 39 magyar családot földhöz juttatni (egy gazdaságot a Társaság fenntartott saját rendelkezésére) 1927 október végéig, hogy az induló mezőgazdasági évet megkezdhessék.

A vasúttársaság által előterjesztett adásvételi szerződés a telepeseknek szinte minden tevékenységét szabályozta. Az *eladási ár* 20%-át hat éven belül tartoznak kifizetni, de előbb a felszerelés formájában adott kölcsönt kell letörleszteni. A további 80% 33 éves törlesztése attól függ, hogy ad-e a Jelzálog Bank kölcsönt a Társaságnak a telep finanszírozására. Ha a bankkölcsön elmarad, a telepes a 80%-os összeget 7%-os kamattal 10 év alatt félévenként előre köteles törleszteni. A szerződés aláírásakor letétbe helyezett 1000 pesót a felszerelési kölcsönben jóváírják. A *Társaság ad* a parcellához 2 szoba-konyhás, tornácos házat kúttal, illemhellyel, tyúk- és sertéssóllal felszerelve, és legelőt biztosít az állatoknak. A felszerelést és a fogyasztási cikkeket kölcsönként adja, amelynek biztosítékaul a termést — a családi szükségletek kivételével — lefoglalja. A Társaság gondoskodik palántákról, veteménymagvakról, facsemetékről, amelyeket a családi szükségletek szerint oszt el. A *telepes köteles* a parcellát az igazgató belátása szerint művelni. Szabad idejében gyakorlásul munkát vállalhat, de családja akkor is köteles a házat lakni és őrizni. Ha a parcellát nem a Társaság kívánsága szerint műveli, akkor elveszti annak vételi jogát. Bárminemű hanyagság esetén a Társaság bírói eljárás nélkül visszaveszi a parcellát. Kétheti igazolatlan mulasztás esetén ugyanezt az eljárást alkalmazza. A tulajdonjogi kötvény megszerzéséig, amely a 20% vételár lefizetése után adható, a telepes köteles a Társaság által beszerzett magvakat vetni, amelyek vételárát a felszerelési kölcsön számlájára írják. Árúit a Társaság Leguizamon állomásán kell feladnia és átvennie.

A *szerződés joga* át nem ruházható. A Társaság a telekkönyvezés után 5 évig fenntartja az átírás engedélyezésének jogát. A telepes halála esetén a Társaság az özvegyet megillető jogokat engedélyezheti. A szerződéssel kapcsolatos problémákat a Consorcio Ferroviario Argetino de Colonizacio intézi, mint ítélkező bizottság, amelynél fellebbezésnek helye nincs. Bírósági eljárás esetén a Társaság és a telepes a Buenos Aires-i hatóság körébe tartozik.¹⁵

A konzul jelentése szerint az áttelepülők jó feltételek közé kerültek, a szerződés előnyös, és megvan a tulajdonjog megszerzésének lehetősége. Colonia San Juan az áttelepülő magyar földművesek minta-coloniája lehet és fennáll a további fejlesztés lehetősége is. A kulturáltabb körülmények biztosítására iskolára, kápolnára és középületre lenne szükség, amelynek céljaira a Társaság a vasúttal szemben felajánl 10 hold földet, ha az iskolában gazdasági ismeretek oktatásáról is gondoskodik a követség. Mivel 90 fölött van a gyerekek száma, a konzul a magyar államtól várja a segítséget: magyar papot és tanítót (esetleg egy személyben) és ha az építés költség-

¹⁴ OL. Küm. K. 71. I/6. „Memorandumok” 77. cs. Schlesinger Walter tb konzul jelentése. 1929.

¹⁵ Uo. Adásvételi szerződés (magyar fordításban).

geit előteremtené a magyar állam, a Társaság *esetleg vállalná* azok további fenntartását.¹⁶

A magyar telepesek sorsa azonban nem az elképzelt módon alakult. Még az áttelepülés előtt megalakult Buenos Airesben érdekvédelmi szervként a Földműves Szövetség, amely levélben kérte a konzult, hogy a Társasággal tisztázzanak előre néhány vitás pontot, mert a telepeseket az eladósodás veszélye fenyegeti. Példának hozták a felszerelési tárgyak magas árát (eke 380 peso, holott 330-ért is kapható) és azt, hogy általában csak 3—4 évenként várható jó termés, de az új művelésű földeken ez sem remélhető, és ezt a szerződés nem veszi figyelembe. A konzul válasza kioktatja a Földműves Szövetséget, amely „...kizárólag abban kell, hogy lássa hivatását, hogy tapasztalataival és jóindulatával... a Leguizamonban felállítandó első magyar önálló telep létesítéséhez és sikeréhez hozzájáruljon, nem pedig abban, hogy önző érdekeket kielégítsen...”¹⁷

Az első esztendő tapasztalatai igazolták a Földműves Szövetség borúlátását. Októberben jól indult a munka, de márciusban az esőzések miatt a földek 2/3-a víz alá került (100 hektáros egységek, ezeken van a lakóház a gazdasági épületekkel). Az utak járhatatlanok, és közel 10 telepes a lóállományát is kénytelen volt leadni. A víz miatt három családnak az estanción kellett szállást adni. Az állatállomány kiosztása is aránytalanul történt, az élelmiszer boltban sok árut drágábban számolnak el és súlycsökkentés is előfordul. A föld értékét a vasúttól való távolsághoz és nem a vízkár lehetőségéhez mérték, és így van hektáronkénti 210 pesos föld víz alatt és van távoli 150 pesos szárazon, amelyről a termés betakarítható. Van, aki a kukorica-termésből ki tudja fizetni a felszerelést, de olyanok is vannak, akik csak alkalomra várnak, hogy elmeneküljenek. Sokan visszamennének Brazíliába, ha fedeznék az útiköltségüket.¹⁸

A leguizamoni telep nehézségei láttán az emigránsok különböző csoportjai kifejezésre juttatják nézeteiket. A Buenos Aires-i *Magyar Szó* levelezője a konzulra panaszkodik, aki nem képviseli a telepesek érdekeit. Az egész telepítés szervezésénél valami panamát sejt, amellyel veszendőbe megy a magyar kormány segítsége.¹⁹ A *Proletár* c. lap a magyar segélyek felhasználását a következőkben látja: „...a magyar parasztmunkás föld utáni vágyát használják ki a Horthy—Bethlen rendszer schlesingerei, hogy a pineyroni szövetségbe tömörült magyar földmunkások hiszékenységet a saját céljaikra használják ki egyes vigécek és végül a magyar „ébredés” aklába birkamódra betereleik.”²⁰

Hogy a magyar kivándorló földművesek hiszékenysége mennyire valóságos, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az Argentínai Magyar Földműves Szövetségbe valóban az államsegély reményében tömörülnek a kivándorlók. (A „Proletár” pineyroni szövetségének Buenos Aires azonos nevű külvárosáról nevezi a szervezetet, ahol annak székhelye van). A *Budapesti Hírlap* szerint a Szövetség nevében további 100 argentinai magyar család kér kölcsönt a már bérbe vett területek beruházására. Egyben kormánybizottság kiküldését kéri, „...amely a szomorú sorban élő magyar földművesek kívánságait meghallgassa.”²¹

A telepítés lehetősége több más államhoz hasonlóan a magyar hivatalos szerveket is érdekli. Az argentinai mezőgazdasági munkaerőkereslet felmérésére —

¹⁶ Uo. Schlesinger jelentése 1929.

¹⁷ Uo. A Földműves Szövetség levele 1927 szept. és a konzul válasza.

¹⁸ Uo. Rada József telepes levele 1928. aug.

¹⁹ Magyar Szó. 1928. nov. 4.

²⁰ Proletár. (Buenos Aires) 1928. okt. 15.

²¹ Budapesti Hírlap. 1928. jan. 4.

idénymunkások elhelyezésének és a magyar telepítés kiterjesztésének érdekében küldik ki Bakonyi Pál miniszteri tanácsost a helyzet tanulmányozására. A miniszteri tanácsost a kivándorlók munkalehetőségei, a telepítési akció és ezzel kapcsolatban más államok Argentínában kifejtett patronáló tevékenysége érdekli. A tájékozódás érdekében egyaránt felkeresi az argentin hatóságokat és a különböző országok patronáló szerveit. Maga az a tény, hogy az érdeklődés ilyen irányban főleg Argentína felé fordult, azzal magyarázható, hogy Argentína állami támogatást, hosszúlejárátú kölcsönöket ígér a kevésbé lakott területekre betelepülőeknek. A cél az életképes közép gazdaságok kialakítása lenne, amihez feltételezik, hogy a betelepülők bizonyos induló tőkével rendelkeznek. Az állami telepítési akciónál a földárak viszonylag olcsók, de a felszereléshez és a gazdaság beindulásáig — legalább 2 évre — pénztartalékkal kell rendelkezni. Állattenyésztésre alkalmas terület 30—40 pesóért is kapható hektáronként, de ilyen terület már csak Chacóban és Formozában, a vasúttól távol eső helyeken található. A jelentés informátorainak egybehangzó véleménye szerint a jó földek erre az időre (1929) már mind elkelték, és a háború előttihez viszonyítva a földárak többszörösükre emelkedtek.

A magánbirtokosok és telepítő társaságok a gyakorlatban nem a telepítést és a tulajdonjog későbbi átruházását kívánják előmozdítani. Az általánosan kialakult szerződésformák — mint azt a leguizamoni telepnél is láthattuk — a bérlet súlyos feltételekkel láncolják a földhöz. Kötelezettségei láncolatában befektetett energiái megtérülését semmi sem biztosítja, míg a tulajdonos mindenképpen nyer, mert a művelés alá fogott földek értéke emelkedik. A magán nagybirtokon sokszor csak a legelők feljavítása érdekében adják ki rövid bérletben (legfeljebb 5 évre) a földeket. A szerződés egyik kitétele, hogy a bérlet az utolsó évben köteles lucernát vetni. A birtokszerezés lehetősége az esetek döntő többségében csak arra való, hogy leplezze a földbérlet súlyos feltételeit. Ilyenformán a telepes nem egyéb mezőgazdasági munkásnál (peon), aki a ritkán beköszöntő jó terméstől várja sorsa jobbrafordulását. A miniszteri tanácsos jelentése szerint több birtokos tesz ajánlatot magyar földművesek telepítésére. Schwelm úr 250 000 hektáron adna földet telepeseknek. Előfeltétele, hogy előbb 2 évig dolgozzanak peonként a birtokán. Ha megtanulnak spanyolul, megszokják a klímát és a munkát, és *eleget* keresnek (ahhoz, hogy a bérleti biztosítékot lefizessék), beállhatnak telepesnek. J. R. Berza, akinek telepein már 250 magyar dolgozik, szintén felajánlja, hogy további telepeseket fogad. Ha a magyar kormány is részt venne a telepítési akcióban — ami jelen esetben a pénzügyi biztosítékok átvállalását jelentené — azonnal adna 50 család részére 200—200 ha földet 10 éves részletfizetésre, amelynek törlesztését a harmadik évtől kellene megkezdeni.²²

A Brilland magántelepítő 40 000 ha földjét felajánlja telepítésre. A vételár 400 peso hektáronként, de ha a csatornázás kiépül, az ár 600 pesora emelkedik. A telepes 6 éves törlesztést vállal és a vételár 30%-ának lefizetése után 7%-os jelzálog-kötvénnyel kérheti a föld átírását. A tulajdonos lakást, gépeket és vetőmagot biztosít, amelynek értéke a vételárral együtt törlesztendő.²³

A lehetőségek bemutatása után az argentin magyar telepesekről el lehet mondani, hogy a gazdasághoz sok szállal odaláncolt peonok; akik egész esztendőben a tulajdonos hitelére élnek (ami legtöbbször korlátozva van évi 1000 pesoig), de törleszteniük kell a tulajdonos földjén elhasználandó felszerelés és állatok vételárát, az esetleg birtokukba kerülő föld kamatait. Többszörös kizsákmányolásuk biztosítására a tulajdonos lefoglalja a termés 80—85%-át, amelyet saját érdekében meg-

²² OL. Küm. K. 71. I/6. 13 979. 51. cs. Jelentés Bakonyi Pál mint. tan. 1929. évi argentinai tanulmányútjáról.

²³ OL. Küm. K. 71. I/6. Memorandumok. 77. cs.

szabott kényszer-árfolyamon számol el a termelőeszközök és élelmiszerkölcson törlesztése címén. A körből nincs kilépés, a telepesnek nincs lehetősége a felhalmozásra. Leguizamon példája ezt mutatja, ahol 1936-ban a teljesen eladósodott magyarok arra kéri a követet, hogy a telepesek szerződését hosszúléjratú bérleti viszonyra alakítsák át.²⁴ A. J. R. Berza úr által emlegetett telepesek is csak peonok, akik a termés egy részének leadásával bérleti díjat fizetnek. Földvásárlási joguk meglehetősen hipotetikus, annyi tényező befolyásolja. Ebben a rendszerben a rossz termés szinte minden ódioma a bérlőre hárul. A piachoz igazodó tulajdonos viszont kizárja a gazdálkodás önállósulását, mivel mindig azonos termékek vetésére kötelezi a bérlőt. Az alacsony termésátlag és a ritka jótermésű évek kialakulásának egyik oka ebben is kereshető.²⁵

Mindezt összevetve a magyar parasztok számára nincs földszerzési lehetőség Argentínában sem. Itt is csak munkaerejükre van szükség az árutermelő nagybirtok fejlesztése érdekében. Pedig a magyar parasztok letelepítését mint „nemzetmentő” ideát újra felelevenítik 1937-ben, amikor Albrecht királyi herceg a Magyarok Világszövetségében tart előadást a latin-amerikai országokról, ahol óriási földterületek várnak megmunkálásra és „a dolgos magyar parasztokkal kell ezeket betelepíteni.”²⁶ A főherceg 1937 nyarán Argentínába és Brazíliába látogat vadászat ürügyén, de be nem vallott célja, hogy földet vess magyarok letelepítésére. Mivel ez az elképzelés a magyar kormány részéről „aligha lenne támogatható”, a Külügyminisztérium megtiltja az argentinai és braziliai magyar követségnek, hogy Albrecht útját bármilyen hivatalos megnyilvánulással támogassák.²⁷ A külügyi szerveknek sem álltak rendelkezésére olyan anyagi eszközök, amelyekkel a talajtvesztett magyar parasztokat támogathatták volna. A hivatalos támogatás soha nem lépett túl az egyesületi karitatív jellegen és viszonzásul megelégedett az irredenta magyarság-tudat ébrentartásával.

Ha a földműves családok tulajdonosi szintre emelkedésére nagyon kevés volt a lehetőség, ez a réteg Európa jónéhány nemzetéből toborozva alkalmas volt a mezőgazdasági munkaerő-hiány pótlására. Az európai ember- és munkaerő felesleg arányos a kivándorlók tömegével és szinte párhuzamos a paraszti földéhséggel. Az Európában lejátszódó forradalmi mozgalmak után a munkaerő-felesleg elvándorlása a társadalmi feszültség levezetésének legegyszerűbb eszköze. A magyar kivándorlók első csoportjai a terror elől menekülnek a demokratikus országokba és a tengerentúltra is. A kivándorlók számának emelkedésével nemcsak jogvédelmük, hanem megszervezésük feladata is felmerül. A nemzetiségek korábban spontán kialakult vallásos, kulturális vagy politikai egyesületeiben az európai államok külképviseletei tudatosan és fokozatosan átveszik az irányító szerepet.²⁸ A szervezés politikai indítékai mellett a gazdasági megfontolásoknak mindig nagy volt a szerepe a latin-amerikai magyarok gondozásában. Az asszimilálódás lehetőségében akadályozott magyarok (de általában a külföldiek) itthon is feleslegesesek voltak mint munkaerő. Az euró-

²⁴ L. erre VARGA ILONA: Latin-amerikai magyar telepek és külképviseleteink a gazdaság világválság időszakában. Acta Universitatis Szegediensis Acta Historica XXXV. Szeged 1971. 91–92. l.

²⁵ Ol. Küm. K. 71. Bakonyi jelentése.

²⁶ Albrecht főherceg már 1931-ben érdeklődést mutatott Dél-Amerikában létesítendő földbirtokok iránt, amelyekre magyarokat telepítene. Ehhez a magyar kormány és idegen tőke közreműködését akarta megnyerni. L. erre: VARGA I. i. m. 89. l.

²⁷ Ol. Küm. K. 71. 24 res-937. 50. cs.

²⁸ A korai magyar indításra l. Külföldi Magyarság 1920. nov. 2. sz. híre a Magyarok Világszövetsége alelnökének utazásáról, akinek célja és meghatalmazása a külföldi magyarok megszervezése. Utja: Buenos Aires, Montevideo és az USA.

pai külképviseletek tehát amikor a kinnélők elhelyezkedését segítik, egyben a visszaáramlást akadályozzák. A gazdasági fellendülés, bizonyos munkaalkalmak felkutatása lehetőséget teremt a kivándorlók további elhelyezésére. Ezt a szervező munkát elősegíti bizonyos kényszerűség, amely abból fakad, hogy az emigráns tömegeket befogadó országok még nem képesek azokat az állampolgár szintjén asszimilálni. Ebből következik, hogy a nemzetiségek különböző indítékokból létrehozott iskoláit, kultúregyleit, betegsegélyzőit és munkaközvetítőit tudomásul veszik egy ideig, mint nemzetiségi szervezeteket.

Ez a széles körű tevékenység jelen tanulmányunk célját nem képezi, csak azt szeretnénk bemutatni, milyen tapasztalatokat szerzett a Magyar Külügyminisztérium Argentínában élő magyarok és a hazai munkaerők elhelyezésének lehetőségével kapcsolatban. A tapasztalatokat Bakonyi Pál idézett jelentése összegezi, amelyben az az argentinai arató munkára kibocsátott gazdasági munkások életkörülményeiről és kereseti lehetőségeiről a a helyszíni tanulmányok alapján beszámol.²⁹

Az ország különböző megyéiből 1929 őszén 81 gazdasági munkás indult Argentínába azzal a céllal, hogy az ottani aratásba, kukoricatörésbe bekapcsolódva valami megtakarított pénzzel visszatérjenek és az esedékes hazai aratásban majd itthon is részt vehessenek. Ezt a földrajzi helyzet változásából adódó munka-váltást „fecske-rendszernek” nevezik és a mezőgazdasági munkalehetőségek időszakos jellegét szeretnék vele áthidalni. Tömeges jelenséggé már csak azért sem válhatott, mert nem biztosított olyan kereseti lehetőségeket Argentínában, amelyek során a hajójegy (velejáró költségekkel 700 pengő felett) ára is megtérült. Az argentin mezőgazdaság az 1923—29-es periódusban a fellendülés időszakában van, amikor a gépesítés jelentős lépéssel előrehaladt.³⁰ Ez a tényező lecsökkenti a betakarítás idejét, tehát az idénymunkára kivándorlóknak további munkák után kell nézniök, hogy vállalkozásukat valamelyes sikerrel zárhassák. Ezért a „fecske-rendszert” nem lehet kialakítani és idénymunka jellegről sem lehet beszélni a magyar kivándorlókkal kapcsolatban.

Argentínában az aratás négy heti munkaalkalom, majd a kukoricatörés következik március 1-től május közepéig, és csak júliustól van a cukornád-vágás napirenden. A kereseti lehetőség az évszakok szerint változik. Éves szegődésnél 40—65 pesot és ellátást adnak havonta, de ha a nyári munkához szegődnek, 60—70 peso lehet a havi kereset. Az aratásra vagy cséplésre fogadott munkások napi bére 6—12 peso, de ebből levonnak az ellátásukra 0,90—1,50 pesot. Ahol alacsonyabb a munkabér, az ellátást térítés nélkül kapják (kenyér, főzelék, hús és egy üveg bor fejenként). A kukoricatörők bére 70—80 centavos zsákonként, ami korabeli értékben 1,60—2 pengőt jelentett. Jó munkás 8—10 zsákkal tört le naponta. Cukornád vágásnál 3 peso a napszám, de az étellemezést ebből levonják. Ez a munka szakértelmet, gyakorlatot kíván, ezért sokan otthagyják. Szakmányban két személy 7,5 pesot is elér, amit jó keresetnek tartanak, de a klíma ezeken a területeken nem egészséges. Alkalmi munkaként jöhet számba a gyapotszedés, amely nem számít nehéz munkának, és a család teljesítményében a gyerekek munkája is felhasználható. Napszámban 3 pesot fizetnek. A narancsszüretnél 6 peso a napszám.

A magyar munkásokkal általában meg vannak elégedve, de nem tudnak mindenkinek hosszabb időre helyet biztosítani. Aki elégedetlen a munkahellyel, sokszor a magánközvetítők kezébe kerül, akik 5 peso díj lefizetésével rossz helyekre küldik őket.

²⁹ Ol. Küm. K. 71. Bakonyi jelentése.

³⁰ V. I. JERMOLAJEV (szerk.): Ocserki isztorii Argentinü, M. 1961. 318—321. l. — Az argentin statisztikák is az általános gazdasági fellendülést mutatják a húszas évek végéig a mezőgazdaság, hitelpolitika és export területén. Lásd erre: Anuario de la sociedad rural Argentina. Estadísticas economicas y agrarias. Buenos Aires 1928. (I. rész III., VI., 2. rész III. fejezetek).

A magyar munkások további csoportjának elhelyezésével kapcsolatban nyert hivatalos információk szerint csak 3—4 hónapi folyamatos munkát tud biztosítani a bevándorlási igazgatóság. A további munkalehetőségeket a nemzeti munkaközvetítő irodák kutatják. Az igazgatóság a bevándorlókat vidékre irányítja, mert a fővárosban nem akarják a proletárok számát szaporítani. A vidéki városok fel tudnak venni 10—20 fős ipari munkás csoportokat, amelyeknek csekély fizetéssel egész évben lenne munkája. A hajóstársaságok ügynökei nem ezt ígérik a bevándorlóknak, de a valósággal szembe kell nézni. A jelentés kiemeli, hogy a bevándorlási hivatal az asszimilálódni könnyen tudó spanyol és olasz bevándorlók csökkenése után a magyarokban véli fellelni „a 100%-os földműves” elemet és ezért hajlandók a magyar bevándorlás ügyét előzékenyen kezelni. Ez valószínűleg nem több udvarias gesztusnál, mert számottevő bevándorlás Magyarországról a továbbiakban sem várható. Ami az olasz bevándorlás megrekedését illeti, arra vezethető vissza, hogy az argentin kormány nem egyezett bele abba, hogy a fasiszta állam az olasz kolóniák életébe szervezeten bekapcsolódjék. A spanyol bevándorlóknak pedig a lengyel tömegek jelentettek óriási konkurrenciát a munkapiacra.³¹ A munkaerő felesleg nyomta le a béreket, bár ezzel a rosszul fizetett tömeggel a tulajdonosok elégedettek. Lehet, hogy a magyar földművesektől az olcsóság, engedelmesség és munkabírási „eszményi” egységét remélik.

Említésre méltó még, hogy a magyar idénymunkások egy része a formozai vasútépítésnél dolgozik és a munka nélkül maradók sokszor a városokban próbálnak elhelyezkedni gyárakban, építkezésnél. A róluk való gondoskodás — de nem utolsósorban a kb. 5000 Buenos Airesben lakó, nagyrészt munkásokból összetevődő magyar csoport elhelyezkedési gondjai miatt már 1929-ben felmerül a magyar munkaközvetítő iroda felállításának szükségessége. Az analóg példák azt mutatják, hogy az ilyen irodák konkrét segítséget tudnak adni a nemzetiségi dolgozóknak, mivel hasonló jellegű argentin intézmények nem állnak rendelkezésükre. A Patronato Italiano jóléti intézményként működik és jól szervezett munkaközvetítést folytat. Az Asociación Patriótica Española szintén magánkezdeményezésre alakult. Célja a munkalehetőségek felkutatása, a munkanélkülieknek néhány napra gondoskodást és munkahelyre utazáshoz kölcsönt biztosít. Székháza a spanyol egyesületek központja és iskolát is fenntartanak.

A magyar patronálás kialakításához a jelentés a lengyel példát ajánlja, amely állami támogatással dolgozik. Munkaközvetítőjük tagja az argentin földműves szövetségnek (Federación Agraria Argentina — Rosarió székhellyel). A földműves szövetség közvetítésével kerülnek kapcsolatba a vidéki földbirtokosokkal, akik a lengyel munkaközvetítő vidéki fiókjaihoz adják le munkaigényeiket. Az igények alakulását újabb kivándorló csoportok indítása érdekében közlik a hazai szer-

³¹ A lengyel bevándorlás méreteire a vázolt időszakban:

év	Bevándorló	Visszavándorló
1925	9.735	1.300
1926	14.612	1.609
1927	20.001	2.197
1928	23.191	3.189
1929	26.279	4.496

Ezen kívül vannak, akik a bevándorlási hivatal megkerülésével, vagy hozzátartozóikhoz jöttek Argentínába. Idézi: Bakonyi jelentése.

vekkal. A lengyel intézmény számos alkalmazottal (orvosa, ügyvédje is van) működik, és vezetője a követség kiküldöttjeként intézkedik.

A Buenos Aires-i magyar munkaközvetítő irodát 1930 novemberében nyitják meg az argentinai követség közreműködésével. Költségeit a kivándorlási alapból fedezik. Forgalma arányban van a magyarok lélekszámával. A közvetített egyének foglalkozás szerinti megoszlása bizonyos következtetésekre ad alkalmat társadalmi összetételükre, bár ezek csak egy részét jelentik a magyar kivándoroltaknak. Az iroda működése 1940 közepéig követhető. A forgalom bemutatására az indulás éveiből hozunk néhány statisztikai adatot.

A Buenos Aires-i magyar munkaközvetítő iroda forgalma
1930—34. évben³²

év	össz. ki- közvetített	fm és fiz. munkás	iparos	házt. alk.	intellektuel
1930	212	111	69	31	1
1931	1485	686	436	328	15
1932	1874	865	586	412	11
1933	1743	638	643	442	20
1934	2289	897	892	476	24

Az iroda által közvetített személyek állampolgársága
az útlevelek alapján %-os megoszlásban³³

	1930—33. évben	1934. évben
magyar	31%	25%
román	28,,	32,,
jugoszláv	22,,	21,,
csehszlovák	18,,	21,,
osztrák	1,,	1,,
egyéb	elenyésző	elenyésző

A munkaközvetítő vezetőjének jelentése a növekvő forgalmat a gazdasági helyzet javulásának és az iroda ismertté válásának tudja be. A munkaalkalmakról való tájékozódás különféle kapcsolatok útján történik. Az esetek 45%-ára teszi, amikor a gyárakkal, cégekkel kialakult személyes kapcsolat, levelezés útján kap információt. A magyar származású munkaadóktól az elhelyezés lehetőségének 25%-a származik. Az iroda hirdet a La Prensa című lapban, és felfigyel ennek munkát ajánló hirdetéseire és a Deutsche La Plata Zeitung hirdetéseire is (19%-ot hoznak). A maradék 11%-ot az elhelyezett munkások információi és a cégekhez küldött körlevelek (munka ajánlatok) hozzák.³⁴ Érdekes, hogy a Buenos Aires-i Magyar Szó-ban nem hirdet az iroda, és a szerkesztő ezért meg is támadja az iroda vezetőjét.³⁵ Az iroda vezetője azzal érvel, hogy a magyar nyelvű újságot csak szűk körben ismerik, a munkaadók fel sem figyelnek rá, és ezért a hirdetésből semmi haszon nem származnék.

Az évi összefoglaló jelentések tájékoztatják a Magyar Külügyminisztériumot

³² Ol. Küm. K. 71. II/4. 20 859/35. 4. és 5. melléklete, 70. cs.

³³ Uo. 7. sz. melléklet. A román, jugoszláv, csehszlovák állampolgár szinte minden esetben magyar anyanyelvű emigránst jelent, aki a magyar követség gondozottja.

³⁴ Uo. Jelentés az 1934. évi működésről.

³⁵ Magyar szó. 1933. márc. 21.

az argentin munkapiacról, a munkabérek alakulásáról, de a sztrájkokról is. Megemlíti az építőmunkások sztrájkját, amely 1934 végén indult és csak 1936 elején fejeződött be.³⁶

A munkaközvetítő működése meglehetősen ellentmondásos. Nemcsak azért, mert hivatalosan a Magyar Jótékonyági Egyesület szerveként működik, de a követség irányítása alatt áll, hanem azért is, mert az argentin állam érdekeit szolgáló feladatkört lát el a magyar állam költségén. Az iroda a legteljesebb mértékben lojális az argentin hivatalos szervekkel, és azok igénybe is veszik működését, mintha valami félhivatalos argentin intézmény lenne. Az irodavezető szociális és munkásvédelmi tevékenysége kiterjed a munkások jogvédelmére, de a bíróság és hivatalok is igénybe veszik, mint tolmácsot. Jelentés arról is beszámol, hogy a rendőrség „Seccion Especial” osztályának fordít magyar levelet „... a kommunista elleni osztály-lyal állandó összeköttetésben vagyok, amely főképpen információk adásából és kérésekből áll.”³⁷ A további jelentések sem terjednek túl a jelzett témakörökön és így felvetődik a kérdés, milyen réteg érdekében hoz áldozatokat a magyar állam, és milyen célok vezérlik az argentinai magyarok gondozását, amin a magyarok körében kialakított politikát kell érteni.

Összegezésként megállapíthatjuk, hogy a magyar állam segítőkészsége elsősorban és túlnyomóan a politikailag iskolázatlan paraszti elemek felé fordul. A „gondozottak” nagy többségét a Magyarországtól elszakadt területekről származó magyar nemzetiségű, de idegen állampolgárok teszik ki. Ezek magyarságtudatának fenntartása szoros összefüggésben van Trianon revíziójának gondolatával. Vagyonosodásuk és a tőkének később Magyarországon történő beinvesztálása a nehéz gazdasági viszonyok ismeretében nem vetődhet fel komolyan, mégis megdöbbenő az a házárjáték, amit a nemzeti tudat kiaknázásával űznek. A külföldi magyarok gondozásával foglalkozó osztály vezetője a külügyminiszter elé terjesztett jelentése mellékletében felveti, hogy a tengerentúlra kivándorolt jóindulatú földműves népben (amelynek kb. 80%-a az elszakított területekről származik) ápolni kellene a visszavándorlás vágyát és más államokban bevált módon pénzátutalásokra kellene szoktatni őket. A dél-amerikai tulajdonviszonyok rendezetlen volta csak segítené ezt a propagandát. Az ottani viszonyok javulása ez ellen a politika ellen dolgozik, és ha már most nem igyekszünk befolyásolni gondolkodásmódjukat, akkor ott fogják keresni jövőjüket és boldogulásukat. Sőt Sao Paulo tartomány nagy kedvezményekkel újabb kivándorlási hullámot akar elindítani, amihez a szomszédos államokban jó anyagot talál. Sürgős ellenpropagandával meg kell akadályozni, hogy az elszakított területekről a magyarság kivándoroljon. „Az őserdők borzalmi és általában a dél-amerikai kivándorló sorssal járó megpróbáltatások alkalmas anyagot képeznek ilyen propagandára.”³⁸

Mi maradt tehát annak a magyar földműves tömegnek a sorsa, amelynek jövőjével így sáfárkodtak? Be kellett illeszkednie a sokféle nemzetiséget összeötvöző gazdasági és politikai közösségbe. A második generációt már argentin állampolgárként tartották számon, és magyarság tudata nem bírt hazai élményanyaggal. A „külföldre szakadt véreinkért” való siránkozás a Horthy-rendszer egyik nagy hazugsága, mert visszaélt a nemzet közösségéből kitaszított elemek érzelmeivel. A külföldön élő magyarok más nemzetek tagjaivá lettek, akikkel elsősorban az emberiség nagy kérdései kötnek össze bennünket és csak másodsorban az, hogy közös nyelvet beszélünk és közös kultúr-elemek befolyásolják gondolkodásunkat.

³⁶ Ol. Küm. K. 71. II/4. 20 503/36., ill. 20 620/37. 70. cs.

³⁷ Uo. 20 859/35. sz. jelentés.

³⁸ Ol. Küm. K. 86. 43. dosszié, 5. biz. (937. 20. cs. (Az argentin magyar követség iratai.)

Iлона Varga

APORTES LA SITUACIÓN DE LOS HÚNGAROS INMIGRADOS EN ARGENTINA ENTRE LAS DOS GUERRAS MUNDIALES

A base de las fuentes del archivo del ministerio de asuntos exteriores de Hungría la autora estudia las posibilidades para trabajar de los húngaros inmigrados a Argentina.

A base de las fuentes analiza los problemas relacionados con la cantidad de los húngaros emigrados, y estima en unos 30.000 la cantidad de los húngaros que viven en Argentina. En cuanto a su composición social, el 40% del grupo son campesinos, el 30% son obreros industriales, el 20% son empleados y pequeños comerciantes, y el 10% son ingenieros titulados.

Demuestra el destino de los campesinos inmigrados a Argentina a través de la historia de una colonia húngara llamada "San Juan", situada en la provincia Córdoba, en la área de Leguzamón.

Analiza la política de los gobiernos húngaros, señalando que aquéllos aprovechaban la emigración al extranjero para reducir las tensiones sociales internas, y con este objeto apoyaron la emigración de los campesinos sin tierra. Las formas del apoyo fueron múltiples: estimularon el establecimiento de colonias, enviaron obreros temporeros, establecieron oficinas de colocación en América Latina etc. La "preocupación" por los húngaros emigrados al extranjero significó a la vez que el gobierno húngaro podía ejercer una influencia ideológico-política sobre los húngaros que vivían en Argentina, y podía aprovechar estas masas para consolidar su posición política inestable hacia el extranjero. El carácter contradictorio de esta política y las ilusiones irreales implícitas resultaron la asimilación necesaria de los emigrantes húngaros durante la formación de la nación argentina. La historia de la colonia de Leguzamón comprueba que las familias húngaras se cayeron prácticamente en *relaciones de peonaje*, se convirtieron en víctimas de la acumulación del capital argentina. Este destino fue completamente contrario a las esperanzas de los campesinos sin tierra que emigraban, contrarios a las posibilidades favorables propagadas por el gobierno húngaro. Las ideas de pequeño propietario de aquellos campesinos no se realizaron. Los campesinos fueron los víctimas de la estructura agraria húngara, del latifundio húngaro los que no les permitían la adquisición de tierra en Hungría; y convirtieron también en víctimas del latifundio argentino.